

EEN NIEUWE WERELD

Sarah Lark

Een nieuwe wereld

De Fontein

Verraad

Teheran, Perzië
Bombay, India
Pahiatua, Nieuw-Zeeland (Noordereiland)

juli 1944 – januari 1945

1

Vluchtelingenkamp in de buurt van Teheran, Perzië

‘Waar is Luzyna?’ Adam, die met zijn ouders aan de westkant van de barak woonde, stond buiten adem voor Helena. Hij had kennelijk hard gelopen.

‘Geen idee.’ Een beetje onwillig keek Helena op van haar naaiwerk. Tot nu toe had ze tevreden in de zon gezeten en ervan genieten dat ze de enige was in hun onderkomen. Het had die ochtend geregend, waardoor de bewoners niet naar buiten hadden gekund. Helena’s zus Luzyna had erover geklaagd dat de kampregels het haar verboden haar vriend Kaspar op te zoeken, die in een van de mannenbarakken woonde. Luzyna, die in het bed naast Helena sliep, had ruzie met haar gemaakt en zich opgewonden over de vrouw op het bed tegenover haar die constant in zichzelf praatte. Helena was blij geweest toen Luzyna die ochtend eindelijk naar haar werk in de veldkeuken was vertrokken. Nu werd haar rust dus verstoord door Adam en leek het erop dat ze weer ruzie met haar zus zou krijgen. ‘Is ze dan niet in de keuken?’ vroeg Helena gelaten.

‘Ze moest naar de dokter,’ vertelde de jongen hoofdschuddend.

‘Tenminste, dat zei ze tegen de kokkin.’ Bij het kamp was ook een klein ziekenhuis. ‘Ze zei dat ze vanmiddag terug zou zijn, maar ze is er nog steeds niet. Bovendien zou ze me helpen met het klaarzetten van het eten. Ik kan dat niet alleen doen, maar ik wil Luzyna ook niet verraden. Maar als ze nu niet bij de dokter is...’ Adam, een magere blonde jongen van vijftien met pukkels, wipte zenuwachtig van de ene voet op de andere.

Helena zuchtte. Zo was het altijd: niemand wilde de jonge Luzyna in de problemen brengen. Het meisje vond altijd wel iemand die haar uitstapjes dekte en de verantwoordelijkheid op zich nam voor haar fouten.

‘Ze had geen afspraak in het ziekenhuis,’ zei Helena en ze begon haar naaiwerk op te ruimen. De schort die ze tijdens de naaicursus op de naaimachine had gemaakt, was niet echt goed gelukt en zat nu al vol vlekken, doordat Helena zich bij het naaien van de naden steeds weer in haar vingers prikte. Ze had echt geen aanleg voor handenarbeid. ‘Tenminste, daar heeft ze me niets over verteld. Maar het is lief van je dat je haar niet zwart wilt maken. Als je even wacht, breng ik mijn naaispullen naar binnen en dan loop ik met je mee om je te helpen.’

Helena stond op, liep naar binnen en knipperde met haar ogen. Het was schemerig in het grote vertrek, doordat er maar een paar ramen waren. Ze moest dus oppassen dat ze in de smalle gangpaden tussen de stapelbedden niet over de bezittingen van de bewoners struikelde. De barak was veel te vol, en de smalle bedden stonden zo dicht tegen elkaar dat je je buur al stoorde als je je in bed omdraaide.

Helena werd bijna elke nacht wakker doordat Luzyna onrustig sliep. Zoals zoveel Poolse vluchtelingen die na hun tijd in Siberië in Perzië waren opgevangen, had haar zus last van nachtmerries. De mensen waren nu wel eindelijk in veiligheid, maar werden nog steeds geplaagd door de herinneringen aan het verleden. Tot de Russen na Stalins rampzalige pact met Hitler in het najaar van 1939

hun land binnentrokken, waren ze Poolse burgers van onbesproken gedrag geweest. De dictator had – om Oost-Polen helemaal Russisch te maken – een groot deel van de Poolse bevolking naar Siberische werkkampen laten deporteren. Maar doordat Duitsland in juni 1941 het niet-aanvalsverdrag had geschonden, was de annexatie van Oost-Polen mogelijk geworden. Daarna was Stalin gedwongen geweest om samen met de geallieerden tegen Hitler te vechten, en deze stelden de voorwaarde dat hij diplomatieke betrekkingen met de Poolse regering in ballingschap aanging. Dankzij deze onderhandelingen kregen de Polen in Siberië amnestie, en waren Helena en Luzyna vrij! Samen met het nieuwe Poolse leger, dat uit voormalige gevangenen bestond, kwamen de zussen in Perzië. Dat land stond onder toezicht van de geallieerden en daar kregen de Polen een vluchtelingenstatus. Niemand in dit land in het Nabije Oosten stond Helena en Luzyna naar het leven, maar de jonge vrouwen waren de ellende van de afgelopen jaren nog lang niet vergeten.

Helena liep naar de afgescheiden ruimte die ze met haar zus deelde. Ze schoof het provisorische gordijn van dekens, waarmee ze hun kleine privégedeelte van de gemeenschappelijke slaapzaal hadden afgescheiden, opzij en gooide haar naaispullen op haar bed. Daarna liep ze snel met Adam naar de kampkeuken.

De zon stond hoog boven de met sneeuw bedekte bergen; het was allang middag en de koks hadden het eten klaar. De vluchtelingen stonden waarschijnlijk al ongeduldig te wachten. Hier in Perzië kregen ze drie uitgebreide maaltijden per dag, iets wat ze allemaal nog steeds een klein wonder vonden, omdat men hen in Siberië jaren honger had laten lijden.

De veldkeuken stond ongeveer honderd meter van de onderkomens waarin de mensen waren ondergebracht. Adam en Helena liepen er via een brede, goed verharde weg naartoe. Het vluchtelingenkamp was oorspronkelijk een kazerne van de Perzische luchtmacht geweest. De centrale bakstenen gebouwen waren veel degelijker

gebouwd dan de barakken en er stond een mooie, geel geverfde muur omheen, dus niet de lelijke prikkeldraadafzetting die snel om de onderkomens was geplaatst. De vier gebouwen waren echter niet berekend op de vluchtelingenstromen. De mensen waren eerst in tenten en later in snel opgetrokken barakken gehuisvest. In de kazerne waren nu voornamelijk openbare ruimtes, zoals het ziekenhuis, de school en de werkplaatsen.

Het leger had het vluchtelingenkamp twee veldkeukens en een keukentent ter beschikking gesteld. Het was zomer in Perzië en dus warm, wat de keukenhulpen meestal wel prettig vonden. Ze zaten graag in de zon voor de tent of in de schaduw van de luifel aard-appels te schillen of de ingrediënten van een eenpansgerecht klein te snijden. Na de jaren in de Siberische kou genoten de mensen van elke zonnestraal. Het zou natuurlijk nog fijner zijn als er ook een paar bomen of bloembedden waren, maar niemand had moeite gedaan het kamp te verfraaien. Het kamp stond echter aan de voet van het Elburz-gebergte, en het uitzicht op de bergtop in de verte was prachtig.

‘Waar is de kleine Luzyna?’ vroeg een van de keukenhulpen hatelijk toen Adam en Helena naar de etensuitgifte liepen. Twee jonge mannen tilden de zware ketels met goulash en macaroni uit blik op handwagens voor de verschillende barakken. ‘Zij had toch dienst?’

Helena verstijfde. ‘Mijn zus moest naar de dokter,’ zei ze met op elkaar geklemde kaken.

De tweede keukenjongen lachte. ‘Hoezo, de dokter!’ zei hij spottend. ‘Ik zag haar zojuist met haar Kaspar achter de remise. Misschien dacht ze dat de garage het ziekenhuis was?’

De achttienjarige Kaspar was een van de mensen die moesten helpen met het onderhoud van de vrachtwagens waarmee de maaltijden en de nieuwe vluchtelingen naar het kamp werden gebracht. Dat deed hij heel graag, terwijl Luzyna het werk in de keuken juist verafschuwde. Ze had zich dan ook niet bepaald vrijwillig voor dat werk aangemeld, maar ze was bezweken voor de druk van haar

oudere zus en drukte zich nu zo vaak ze kon. Helena had er al spijt van dat ze Luzyna hiertoe had gedwongen, maar ze vond nog steeds dat haar zestienjarige zusje iets moest doen. Ze wilde immers niet meer naar school en had ook geen belangstelling voor de kleermakersopleiding, waaraan Helena zelf met grote tegenzin was begonnen. Luzyna wilde haar Engels niet verbeteren en ook geen Frans of Perzisch leren. Ze leek vastbesloten gewoon helemaal niets te doen, behalve zich willoos met de stroom laten meedrijven en genieten van het zogenaamde paradijs waar ze gestrand waren.

Helena keek even om zich heen voordat ze aanstalten maakte de kar die Adam trok te duwen. Zij vond het vluchtelingenkamp helemaal geen paradijs, ook al was het zeker de beste plek waar ze sinds hun deportatie uit Polen was terechtgekomen. Ze zag niet zozeer de indrukwekkende met sneeuw bedekte bergtoppen tussen groene heuvels en dadelpalmen, maar vooral de trieste barakken en de kampstraten die werden bevolkt door trieste, ontwortelde mensen. En ook al genoot Helena meestal van de uitstapjes naar de stad Teheran, die slechts vier kilometer verderop lag, ze voelde zich toch niet thuis in de drukke metropool. De chaos in de straten en de chauffeurs van auto's, vrachtwagens, ezel- en ossenkarren die door elkaar heen schreeuwden joegen haar angst aan, en ze werd onzeker van het gemarchandeer in de bazaars, de jengelende muziek, het geroep van de muezzins van de moskeeën en de mensen met hun pofbroeken, lange jurken en vreemde hoofdbedekkingen.

Helena had wel bewondering voor het luisterrijke paleis van de sjah, maar ze raakte niet net als Luzyna in vuur en vlam door de elegante winkels in het op het Westen georiënteerde deel van de stad, van de zijden kleren en van de geraffineerde make-up van de vrouwen die daar flaneerden. Als ze door die fraaie straten liep, schaamde ze zich juist voor haar eenvoudige katoenen kleren. Nadat de vluchtelingen in het overgangskamp in de havenstad Pahlawi waren ontluisd, hadden ze nieuwe kleren gekregen, maar de meeste truien, jurken en jassen pasten niet goed of waren te warm voor de

Perzische zomer. Helena voelde zich een lelijk eendje vergeleken met de vrouwen in Teheran, terwijl Luzyna er zelfs in een jutezak goed uitzag. Haar zusje was nu al een schoonheid, iets wat ze zelf maar al te goed wist. Luzyna was ervan overtuigd dat de wereld ooit aan haar voeten zou liggen en leek absoluut niet meer op het kleine huilende meisje dat zich aan Helena had vastgeklampt toen de Russische soldaten hun gezin uit de grote woning in Lemberg sleurden, hun vader sloegen en hun moeder uitscholden.

Helena begreep nog steeds niet waarom Stalin, nadat hij met Hitler overeenstemming had bereikt over de verdeling van het land, hen zo hardhandig uit Oost-Polen had laten verdrijven. Tot dan toe hadden ze immers vreedzaam samengewoond met de Oekraïners en de Wit-Russen die in dat deel van Polen de meerderheid van de bevolking vormden. Helena's vader, een tandarts, had iedereen gelijk behandeld, en hun moeder had ook Oekraïense en Russische kinderen Engelse en Franse les gegeven. Maar de Russen verklaarden honderdduizenden Poolse burgers tot klasse- en volksvijanden. Ze wisten dan ook niet wat hun overkwam toen ze uit hun huizen werden gehaald, in veewagens werden geladen en naar het noorden werden gebracht.

De twee daaropvolgende jaren had het gezin doorgebracht in het Siberische Workuta. Helena, die toen al veertien was, had samen met haar ouders gezwogen in de bossen en vaak ook in de mijnen. Ze hadden Luzyna er met hun karige rantsoen doorheen gesleept. Helena herinnerde zich Siberië alleen nog als een ijskoude hel, het was er vaak min vijftig graden. 's Nachts had het gezin zich tegen elkaar aan gedrukt om warm te worden, en ze hadden moeten vechten tegen kou, ongedierte en honger. Helena's vader was een halfjaar later omgekomen tijdens een ongeluk in de mijn. Hun moeder had zich echter aan het leven vastgeklampt, en zelfs toen ze hoestend en rillend van de koorts de bijl en zaag bijna niet meer kon vasthouden was ze nog naar de bossen gegaan om hout te hakken. Een paar maanden voor de bevrijding was zij echter ook

gestorven. Helena wist nog goed dat zij en Luzyna zich op haar smalle, harde bed tegen haar aan hadden genesteld om haar warm te maken. Luzyna was op een bepaald moment uitgeput in slaap gevallen, maar Helena had hun moeder vastgehouden en had geluisterd naar haar moeizame ademhaling en ten slotte naar haar laatste woorden: ‘Pas op Luzyna, Helena! Jij moet nu voor je zusje zorgen. Beloof me dat je haar niet alleen laat... Luzyna verdient iets beters, ze moet blijven leven... Mijn kleine zon, mijn licht...’

Helena had dat beloofd, en haar eigen verdriet verdrongen. Weer was het alleen om Luzyna gegaan: Luzyna, het stralende meisje, het knappe goudblonde engeltje met haar azuurblauwe ogen, de lieveling van de hele familie. Toch kon Helena haar ouders niet verwijten dat ze haar hadden verwaarloosd. Integendeel, Maria en Janek Grabowski hadden hun beide dochters altijd veel aandacht gegeven. Helena’s belangstelling voor talen en literatuur werd net zo gestimuleerd als Luzyna’s plezier in muziek en dans. Helena herinnerde zich de vele uren waarin ze met haar moeder Engels en Frans had gestudeerd, of met haar vader haar lievelingsboeken had gelezen. Maar ze herinnerde zich ook dat het gezicht van haar vader oplichtte wanneer Luzyna opeens als een wildebras naar binnen kwam dansen om iets te vertellen of iets te laten zien. Ze zag nog altijd de trotse blik van haar moeder toen Luzyna, die op haar tiende al een goede pianiste was geweest, op de muziekschool voor het eerst had voorgespeeld. Na afloop had iedereen de Grabowski’s gefeliciteerd met hun knappe en getalenteerde dochter, terwijl Helena er maar wat bij stond.

Niemand had Helena’s ouders ooit met haar gefeliciteerd. Ze was weliswaar niet onaantrekkelijk, maar ze viel ook niet op. Helena Grabowski had glad bruin haar, dat snel slierterig werd als ze het niet elke dag waste. Ze had een gelijkmatig gezichtje en grote ogen die ver uit elkaar stonden, maar een saaie porseleinblauwe kleur hadden. In tegenstelling tot haar jongere zusje dat iedereen imponeerde, was zij gehoorzaam en inschikkelijk.

Na de dood van hun moeder had Helena alles gedaan om haar belofte te houden. Ze had nog meer van haar karige rantsoen afgestaan en hard gewerkt om haar zusje te kunnen voeden. Als ze niet waren bevrijd, was Helena zeker ook gestorven; Perzië was dus haar redding geweest.

Luzyna praatte nog altijd enthousiast over het overgangskamp aan het strand van Pahlawi: eindelijk was er genoeg te eten geweest en hadden de kinderen in het warme zand kunnen spelen en in de Kaspische Zee kunnen zwemmen. Helena's herinneringen waren minder onbezorgd. Zij was verdrietig omdat de laatste bezittingen van hun ouders als gevolg van de quarantainemaatregelen op het strand waren verbrand: onder andere foto's en brieven, onvervangbare aandenkens. Helena had snikkend staan kijken toen de wind de as over het strand blies. Voor Luzyna was Perzië misschien een paradijs, maar voor haar bleef het land deel uitmaken van de nachtmerrie die met hun verdrijving uit Lemberg was begonnen.

Nu duwde ze met veel moeite de handkar naar voren – ze was nog altijd veel te mager en te zwak – en ze probeerde niet aan de toekomst te denken. Ze zeiden dat de oorlog snel afgelopen zou zijn; misschien konden ze dan terug naar Polen en hun oude leven weer oppakken.

Voor de barakken stonden de bewoners op het eten te wachten, de meesten geduldig en apathisch. De volwassen vluchtelingen zagen er oud en afgeleefd uit, hoewel de meesten nog maar van middelbare leeftijd waren. Degenen die niet jong en sterk naar Siberië waren gekomen, hadden hun gevangenschap daar niet overleefd. Heel veel vluchtelingen waren bij aankomst in Perzië ziek geweest, duizenden waren al in de ziekenhuizen in Pahlawi en Teheran gestorven, hoe goed de Perzische, Indische en Britse artsen ook voor hen hadden gezorgd. Eigenlijk vond Helena dat ze de hemel ervoor moest bedanken dat Luzyna en zij waren gered, maar daarvoor was ze niet nederig genoeg. Ze kon niet geloven dat God het echt goed

met hen voorhad; Hij had immers gewoon kunnen voorkomen dat ze werden gedeporteerd.

Adam begon met het uitdelen van het eten, en Helena maakte tegen iedereen een vriendelijke opmerking als ze een lepel goulash en noedels in een etensbakje van blik of aluminium schepte.

Vrijwel achteraan in de rij stond Luzyna. Toen ze aan de beurt was en haar haar bord voorhield, keek ze haar zus met een onweersaanbare glimlach aan. 'Wat lief dat je voor me bent ingevallen!' zei Luzyna met haar heldere, zachte stem.

Helena vertrok haar gezicht. 'Dat heb ik niet voor jou gedaan, maar voor de mensen die anders op hun eten hadden moeten wachten!' zei ze verwijtend. 'Waar zat je, Luzyna? Niet echt bij de dokter, wel? Je liegt en je loopt er de kantjes af, ik kan er binnenkort echt niet meer tegen! Vraag je je nooit af wat onze ouders daarvan zouden hebben gezegd? Je weet toch hoe plichtsgetrouw papa en mama waren. Ze zouden zich diep hebben geschaamd voor je gedrag!'

Luzyna haalde haar schouders op, zelfs dit was bij haar een aantrekkelijk gebaar. Ze had haar krullende haren in haar nek bij elkaar gebonden en haar jurk was weliswaar oud en afgedragen, maar paste haar goed. Luzyna vermaakte haar kleren altijd een beetje en die zagen er dan meteen beter uit. Haar jonge lichaam onder de mousseline jurk kreeg al vrouwelijke vormen en Helena was er jaloers op dat haar zusje nu al grotere borsten had dan zij, terwijl zij al bijna negentien was.

'Mama en papa zijn dood,' snauwde Luzyna. 'Zij kunnen zich niet meer schamen. En als ze nog wel hadden geleefd, hadden ze wel iets anders te doen.'

Helena knikte ernstig. 'Ongetwijfeld!' zei ze. 'Onze vader zou als tandarts in het kamp werken en onze moeder als lerares. Ze zouden heus niet wat rondhangen en –'

'...en van het leven genieten?' vroeg Luzyna recalcitrant. 'Wat is daar zo erg aan? We hebben al genoeg gewerkt en honger geleden. Waarom zouden we dus niet gewoon van dag tot dag leven?'

‘En later dan?’ vroeg Helena. ‘We zullen niet eeuwig in het kamp blijven, ze zullen je niet eeuwig je eten achterna dragen. Later –’

‘...later zijn we misschien allemaal dood!’ zei Luzyna arrogant, en ze pakte zelf de lepel en schepte wat eten op haar bord. Daarna draaide ze zich om. ‘Het is nog steeds oorlog en niemand weet hoe dit afloopt. De soldaten zeggen dat de Amerikanen een wapen bouwen waarmee ze de hele wereld kunnen verbranden. Dat doen de Duitsers ook. En als die daar eerder mee klaar zijn... Poef!’ Luzyna maakte een veelzeggend gebaar voordat ze wegliep met haar bord. Waarschijnlijk weer naar de remise of naar Kaspars barak, om samen met de jongeman te eten.

Helena keek haar ongelukkig na. Ze kon niet echt iets inbrengen tegen de woorden van haar zus, en Luzyna stond niet alleen met haar instelling. Bijna niemand in het kamp maakte toekomstplannen.

Lees verder in *Een nieuwe wereld*

Van Sarah Lark verschenen:

De vrouwen van Kiward-serie

Het land van belofte

Het lied van de wolken

De roep van het land

Een nieuwe wereld

De Elizabeth Station-serie

Het land met de gouden kust

De schaduw van de kauri-boom

De dag van de zonnewende

De Caraïben-serie

Het eiland van duizend bronnen

Dochter van de mangroven

De Rata Station-serie

De tijd van de vuurbloemen

De zang van de hoornschelp

De legende van de vuurberg

De geheimen van het winterhuis

Het familiegeheim

Derde druk, eerste in deze uitvoering, januari 2021

Oorspronkelijke titel *Eine Hoffnung am Ende der Welt*

Oorspronkelijke uitgever Bastei Lübbe AG, Keulen

Copyright © 2015 Bastei Lübbe AG, Keulen

Deze uitgave is tot stand gekomen via Internationaal Literatuur Bureau BV,
Amsterdam, www.lindakohn.nl

Copyright © 2017, 2021 voor deze uitgave Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Vertaling Jolanda te Lindert

Omslagontwerp Baqap

Omslagillustratie © Shutterstock

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 261 5674 8

ISBN e-book 978 90 261 4246 8

NUR 302

www.uitgeverijdefontein.nl

Alle personen in dit boek zijn door de auteur bedacht. Enige gelijkenis met bestaande – overleden of nog in leven zijnde – personen berust op puur toeval.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door geluidsofname- of weergaveapparatuur, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.